

CLASICI ROMÂNI
PE ÎNȚELESUL COPIILOR

Basme mitologice

de Petre Ispirescu și Alexandru Odobescu

ilustrații de Sabina Drinceanu

Cuprins

Petre Ispirescu

Mărul Discordiei	7
Labirintul și firul Ariadnei	11
Grădina Hesperidelor	17
Midas	21
Himera	27

Alexandru Odobescu

Epimeteu și Pandora	30
Briareu	37
Deucalion	42
Patimile Demetrei	51
Poseidon și Atena	58
Apollo în Delos	65
Apollo Pitianul	67
Niobe și Leto	71
Admetus	75
Narcis	78

Mărul Discordiei

Știți, dragii moșului nepoți și nepoate, că m-ați tot rugat să vă spun și eu câte un basm ori vreo poveste. Dați-vă mai aproape, să ne înțelegem mai bine. Așa. Să începem azi cu povestea despre mărul discordiei.

Veți fi auzit sau veți fi citit prin cărți despre mărul discordiei. Eu cred că nici nu visați ce bâzdâganie mai este și aia. Fiindcă noi, pe limba strămoșilor noștri, când este vorba de vrajbă¹, noi zicem „a semănat vrajbă între ei”, iar lucrului pentru care se ceartă oamenii noi îi zicem „sămânță de gâlceavă”. Dar ascultați:

În vremea cea veche, veche de tot, oamenii se închinau la zei și zeițe. Erau zei ai cerului, zei ai pământului, ai mării, ai iadului, ai soarelui, ai lunii, ai frumuseții, ai dragostei și ai războiului, ai hoțiilor și ai nenorocirilor. Cu alte cuvinte, fiecare lucru avea câte un zeu. Așa credeau oamenii pe vremea aceea, vechii locuitori din Grecia, ce se numeau eleni, dar și romanii din care ne tragem noi. Unii zei erau mai mari, alții mai mici, iar alții erau semizei, adică jumătăți de zei. Erau zei buni și zei răi. Se spune că trăiau și se adunau la sfat pe un munte care, și în ziua de azi, se numește Olimp.

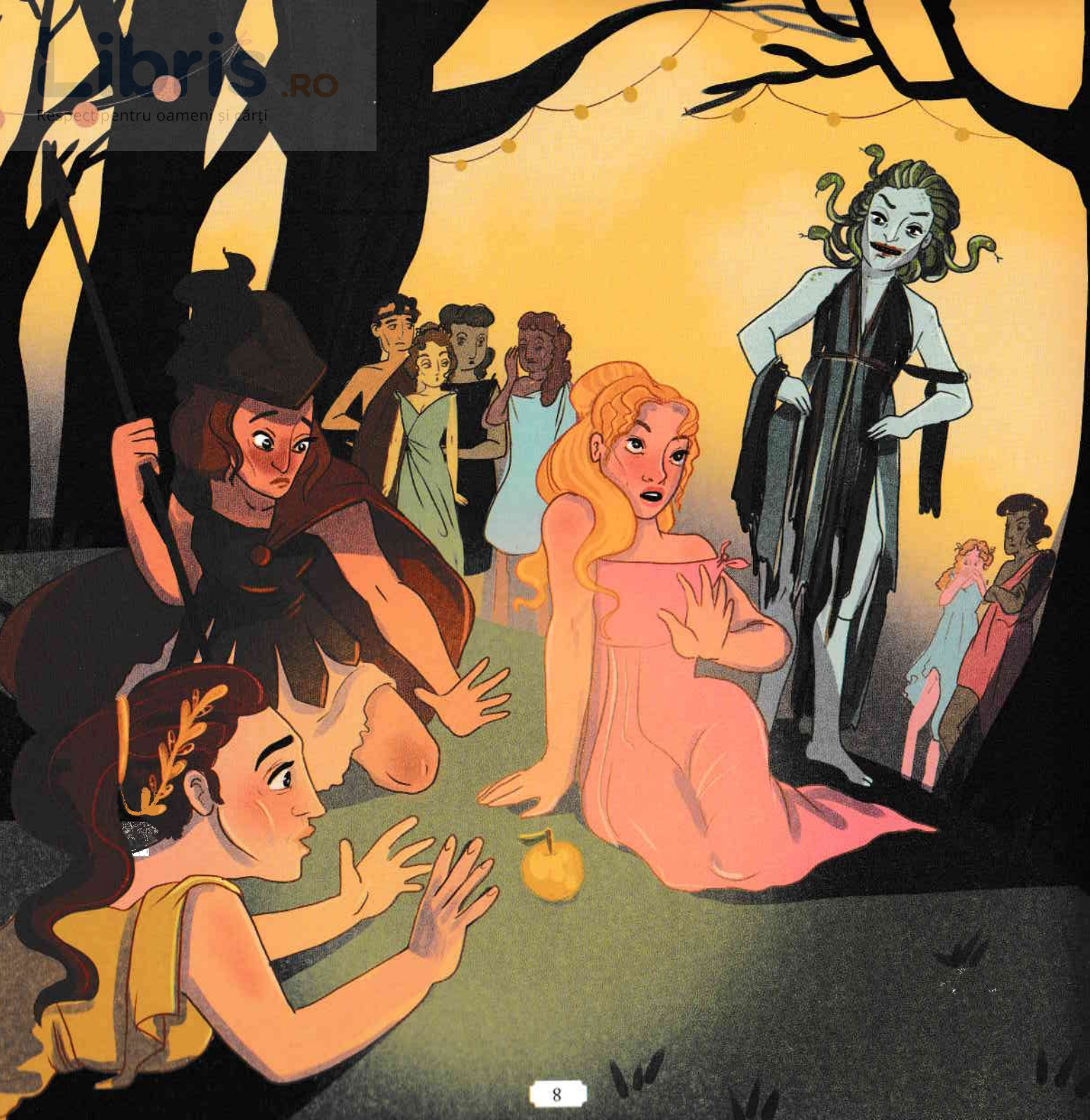
Într-una din zile, toți zeii aceștia mari și mici, buni și răi, fură poftiți la nunta unui zeu mai mic, pe nume Peleu, care lua de soție o zână numită Thetis. Numai Discordia, zeița învrăjbirii, nu știu cum se făcu, nu știu cum se dresе, că rămase nepoftită. Bag seamă că o uitaseră.

Pe când stăteau și chefuiau zeii la nunta aceea, de! ca la nuntă, Discordia turba de neaz pe-afară. Umbla de colo până colo și astâmpăr² nu-și găsea! Avea părul vâlvoi din șerpi veninoși, gura însângерată de răutate, ochii adânciți în fundul capului și chipul sfrijit³. Scrâșnea din dinții negri, iar hainele de pe ea erau sfâșiate și deșirate.

¹ Ură.

² Liniște, tihnă.

³ Slab, scofălcit.

Când, ce să vedeți? Nu știu unde se duse, că numai ce se întoarse cu un merișor aurit în mână, se apropie de adunarea nuntașilor și, aruncând mărul în mijlocul lor, zise: „Acest măr se cuvine celei mai frumoase zeițe”. Apoi se dădu mai încolo, uitându-se la meseni și rânjind. Se vede că știa ea ce știa! Pesemne că acest măr fusese cules din Grădina Hesperidelor. (Altă dată vă voi spune și ce era Grădina Hesperidelor.)

Trei dintre cele mai mari zeițe – adică Hera, soția lui Zeus și mamă a celorlalți zei, Atena, căreia romanii îi ziceau și Minerva, zeița înțelepciunii, și Afrodita, zeița dragostei –, înfumurate cum sunt cei mari, se credeau fiecare a fi cea mai frumoasă și se uitau una la alta cum se uită câinele la pisică. Cum văzură mărul, zeițele se repeziră la el, care mai de care să-l apuce prima. Dar, fiindcă ajunseră la măr în aceeași clipă, se opriră, de teamă să nu se încaiere⁴ la nuntă și să se facă de râs. Așa că îi cerură lui Zeus să le facă judecată dreaptă.

Nunta se sfârși, iar zeii cei mari se adunară la sfat pe muntele Ida, lângă cetatea Troia. Și, dacă văzură că nici ei nu se înțeleg, se temură să ia partea uneia sau alteia dintre zeițe. Ceilalți zei ziceau ba că uneia, ba că celeilalte i se cuvine mărul, iar din toată nunta nu mai rămăsese decât zarvă și ceartă, în timp ce Discordia rânjea și bătea din palme de bucurie!

Văzând ei că nu se pot înțelege, sfatul zeilor găsi cu cale⁵ să trimită pe Hermes, alergătorul lor, să le caute un om pe care să-l pună să facă această judecată.

Nu-i trebui lui Hermes să alerge mult, căci nu de florile mărului⁶ era el zeu-alergător: un păstor de oi, pe nume Paris, care altminteri era și el fiu de împărat, își păștea turmele chiar pe acel munte Ida, fără să aibă habar ce se întâmplase la nunta zeilor. Paris fu poftit să-și dea cu părerea care dintre zeițe ar fi cea mai îndreptățită să primească mărul.

Mai întâi veni Hera, zeița zeițelor, și începu să-și laude mândrețea. Apoi Atena, zeița înțelepciunii, vorbi și ea despre falnica ei înfățișare. Afrodita însă, zeița dragostei, începu să vorbească alene, cu niște cuvinte mieroase și ademenitoare, și îi făgădui⁷ lui Paris că, dacă o va alege pe ea drept cea mai frumoasă dintre zeițe, i-o va da de soție pe cea mai frumoasă dintre muritoare. Așa că Paris strigă, căzând în genunchi la picioarele zeiței: „Nimeni în cer și pe pământ nu merită să primească mărul, decât zeița Afrodita”.

Mare fu supărarea și tulburarea celorlalte zeițe când auziră alegerea lui Paris! Amândouă se repeziră la bietul tânăr și abia, abia le astâmpărară ceilalți zei. Afrodita însă se ținu de cuvânt

⁴ A se încăiera = a se lua la bătaie.

⁵ A găsi cu cale = a socoti că este potrivit.

⁶ De florile mărului = degeaba.

⁷ A făgădui = a promite.

și îl ajută pe Paris să o răpească pe Elena, soția lui Menelau craiul, despre care se spunea că este cea mai frumoasă făptură omenească.

Celelalte zeițe băgară zâzanie⁸ printre craii elenilor și unii săriră să îl ajute pe Menelau, iar alții pe Paris. Și se încinse așa o bătălie între acești crai, de ținu zece ani de zile!

Aceasta este povestea mărului învrăjbirii, căruia astăzi îi zicem mărul discordiei și din care s-a născut vestitul război din Troia.

⁸ A băga zâzanie = a provoca ceartă.

Labirintul și firul Ariadnei

Iată niște vorbe pe care le auziți destul de des, dragii moșului nepoței și nepoțele. Aceste vorbe le întrebuițează cărturarii, când vor să arate vreo încurcătură în care se rătăcește cineva sau când cade cineva în vreo zăpăceală de unde n-ar ști cum să iasă, dacă n-ar avea firul Ariadnei.

Eu m-am tot apucat să vă îndrug verzi și uscate⁹, și mulți dintre dumneavoastră or fi râzând de s-or fi strâmbând de nepriceperea mea de a vă povesti lucruri nepovestite. Mulți vor fi știind mai multe decât mine. Cu atât mai bine pentru domniile lor, și cu atât mai rău pentru mine. Dar vor fi iarăși mulți care nu știu ce vorbe mai sunt și acelea, Labirint și Firul Ariadnei. Ei, vezi, pentru aceștia scriu eu și, prin urmare, îmi iau inima în dinți și încep.

În vremea veche, veche de demult, era un crai pe nume Minos, care domnea în ostrovul¹⁰ Creta, una dintre țările grecești. Acest crai avea o jivină¹¹ care se chema Minotaur, adică jumătate taur, de la mijloc în sus, și jumătate om, de la brâu în jos. Și era atât de răutăcioasă și de groaznică, încât oamenii de-acolo nu puteau trăi de răul ei. Vezi tu, spurcăciunea se hrănea cu carne de om.

Craiul Minos, dacă văzu așa, îl chemă pe un oarecare Dedal și-i dădu poruncă să-i facă jivinei un fel de grajd, unde să o țină. Meșterul Dedal se gândi și iar se gândi ce fel de grajd să facă, în care să-l închidă pe Minotaur. Apoi, luându-se după niște palate întortocheate pe care le văzuse în Egipt, scobi într-un munte de cremene¹² un sălaș numai bun pentru o astfel de fiară sălbatică.

⁹ A îndruga verzi și uscate = a spune fleacuri, nimicuri, minciuni.

¹⁰ (aici) Insulă.

¹¹ Animal sălbatic, fioros.

¹² Rocă dură, alcătuită din calcedonie, opal și cuarț; lovită cu un obiect de oțel, produce scântei.

Respect Scobi în pântecelul celui munte o mulțime de cămări și cămăruțe, unele mai depărtate, altele mai apropiate, despărțite între ele și boltite, sprijinite pe stâlpi de piatră, cam cum sunt ocnelile de sare de la noi.

Însă gura pe unde se intra nu era de sus în jos ca la ocne, ci mergea tot înainte, înainte, în dreapta și în stânga, și cruciș, și curmeziș, începând cam de pe la mijlocul coastei muntelui.

Și atâtea ulițe și ulicioare, poteci și potecuțe făcu el de la o cămară până la alta, și tot încrucișate și piezișe¹³, încât oricine se rătăcea printr-însele și afară nu mai putea să iasă. Acestei scobituri în pântecelul muntelui îi dădu numele de Labirint. Acolo o băgă și o închise pe acea groaznică fiară.

Mai târziu, craiul Minos al Cretei, aflat în război cu atenienii, alți greci, îi învinse pe aceștia și le ceru, când făcură pace, să-i dea la fiecare șapte ani câte șapte flăcăi și șapte fete pentru hrana Minotaurului. Trei rânduri de flăcăi și de fete primi craiul Minos de la cei din Atena, și pe toți îi mănca jivina. A patra oară, însă, fiul craiului din Atena, pe nume Tezeu, ceru să fie trimis și el împreună cu alții.

Tatăl său, cu nădejdea¹⁴ că Tezeu îl va scăpa de acest bir¹⁵ rușinos și pierzător¹⁶ de omenire, îl lăsă să se ducă – și bine făcu. Se vede că știa craiul Atenei ce poate fiul său Tezeu! Ajungând în Creta, tovarășii lui Tezeu plâneau de frica jivinei. Numai el, Tezeu, era inimos și gata de luptă.

Înfățișându-se înaintea craiului Minos, Tezeu ceru să fie dat primul la Minotaur să-l mănânce. Craiul primi¹⁷.

Dar fetei craiului Minos, pe nume Ariadna, îi plăcuse băiatul. Și avea și ce să-i placă, fiindcă era voinic, chipeș și viteaz.

Când văzu ea că Tezeu vrea să intre la dihania spurcată pregătit de luptă, cu arcul, tolba cu săgețile, sulita și paloșul la îndemână, parcă-i șopti o păsărică la ureche că va birui¹⁸. Alt necaz acum: de biruit, va birui el dihania turbată, dar cum să iasă din acel labirint? Căci nu era om pe fața pământului care să intre acolo și să nu se rătăcească.

¹³ Oblice; ocolite, lăturalnice.

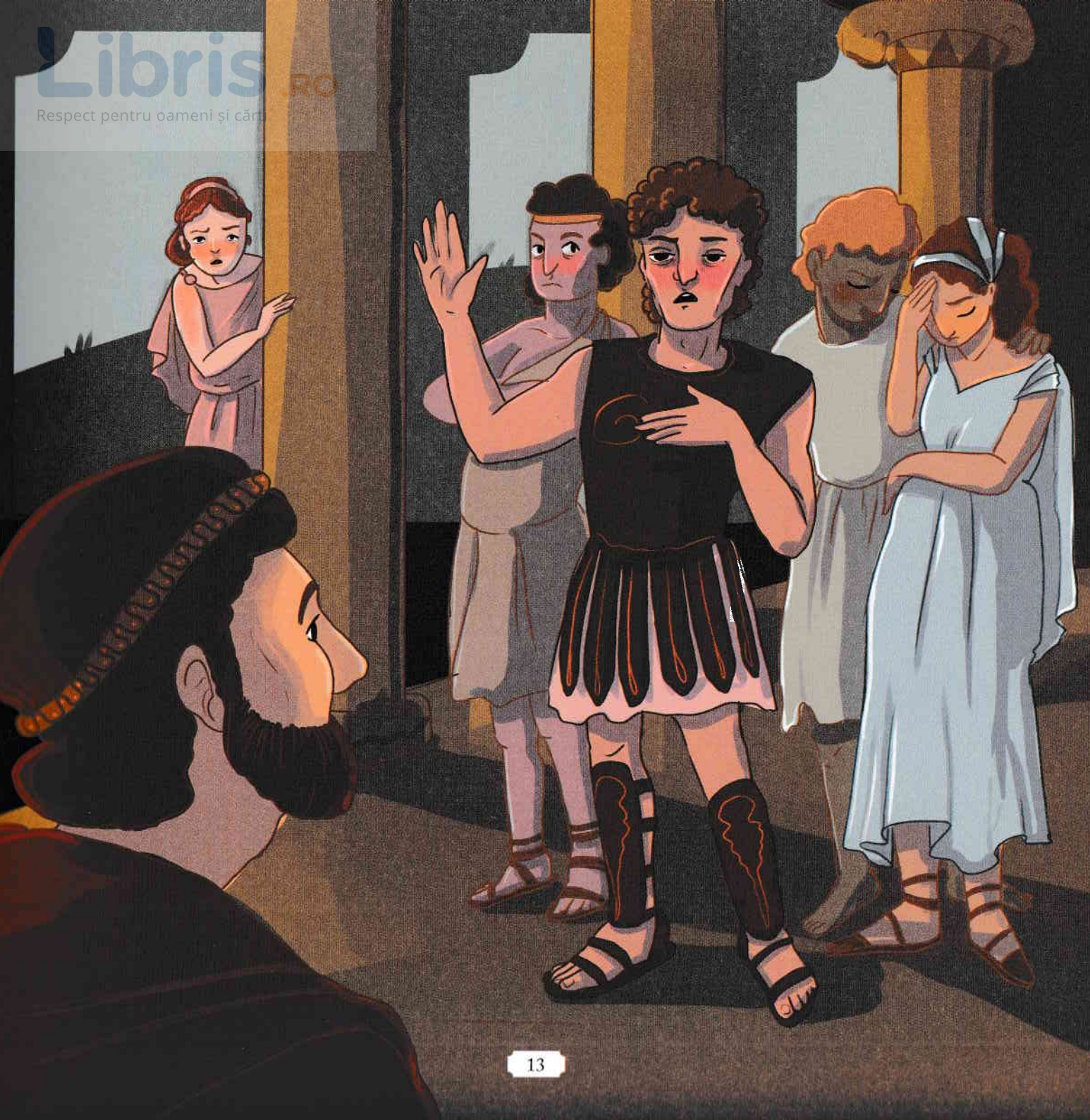
¹⁴ Speranța.

¹⁵ Obligație pe care o impunea o putere cuceritoare unui popor învins; tribut.

¹⁶ (*aici*) Ucigaș.

¹⁷ A primi = (*aici*) a fi de acord.

¹⁸ A birui = a învinge, a triumfa.

Respect Se gândi atunci Ariadna, se mai răzgândi, ce să facă, cum să dreagă, să izbutească flăcăul să iasă din Labirint teafăr. Când, iată ce-i trecu ei prin cap: luă un ghem mare de ață și i-l dădu lui Tezeu, povățuindu-l¹⁹ ce să facă. Tezeu avu grijă să desfășoare ghemul înaintea lui pe potecile întortocheate pe unde mergea el în Labirint, ca să-l caute pe Minotaur. Și așa dădu peste el într-o fundătură, unde se ascunsese. Pasămite²⁰ simțise și fiara ce om intrase la ea... Cum îl văzu Tezeu pe Minotaur, se luară la luptă, și se luptară, și se luptară, zi de vară până-n seară, până ce Tezeu îl răpuse²¹ pe Minotaur.

Și știți de cât de mare ajutor i-a fost lui Tezeu ghemul pe care îl luase de la Ariadna? Fără el, ar fi pierit și el sub pământ, fiindcă n-ar fi știut pe unde să mai iasă. Dar se luă după firul care se desfășurase și se întoarse la lumină.

Când îl văzură tovarășii săi, muriră și înviară de bucurie, știind că scăpaseră și ei de la moarte. Iar Ariadna fu bucuroasă că și-a salvat iubitul. Tezeu o ceru de soție de la Minos craiul, tatăl ei, și, luând-o în căsătorie, se întoarse cu ea în țara lui, la Atena.

¹⁹ A povățui = a sfătui.

²⁰ Probabil, pesemne.

²¹ A răpune = a ucide.

